

ความหลากหลายขบวนการทางศาสนาใหม่นอกกระแสหลักใน จังหวัดเชียงใหม่

A Variety of New Religious Movements Outside the Mainstream in Chiang Mai Province

สยาม ราชวัตร

Sayam Ratchawat

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University

Corresponding Author, E-mail: kursiamrat@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีขบวนการศาสนาใหม่ 2) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาขบวนการทางศาสนาใหม่ที่เผยแผ่ในจังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อวิเคราะห์หลักคำสอน การเผยแผ่ การเพิ่มสมาชิก และการเคลื่อนไหวทางสังคมของขบวนการทางศาสนาใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ตามแนวคิดและทฤษฎีขบวนการทางศาสนาใหม่ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาเอกสารเกี่ยวกับขบวนการทางศาสนาใหม่ 5 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มราชาโยคะ 2) กลุ่มศาสนาบาไฮ 3) กลุ่มทีเอ็ม 4) กลุ่มมอร์มอน และ 5) กลุ่มโยเร

ผลการวิจัยพบว่า ขบวนการทางศาสนาใหม่ เป็นคำเรียกขององค์กรทางศาสนาที่พัฒนาหรือปรับรูปแบบมาจากศาสนาเดิมที่เป็นศาสนาหลักของโลก เป็นคำเรียกแทน “ลัทธิ” แนวคิดและทฤษฎีในการศึกษาขบวนการทางศาสนาใหม่นิยมกันอยู่ 3 วิธีการ 1) แนวการศึกษาเน้นการอธิบาย 2) แนวการศึกษาที่เน้นการตีความ 3) แนวการศึกษาที่เน้นทฤษฎีหลังสมัยใหม่ เพื่อวิเคราะห์ว่าเป็นศาสนาแนวนอูร์กัษนิยมหรือแนวปรับตัวให้ร่วมสมัยอย่างไร

สำหรับขบวนการทางศาสนาใหม่ที่ดำเนินการเผยแผ่ในจังหวัดเชียงใหม่ทั้ง 5 กลุ่ม มีลักษณะการผสมผสานระหว่างแนวนอูร์กัษนิยมและแนวการปรับตัวให้ร่วมสมัย กลุ่มที่เน้น

การอนุรักษ์นิยมผสมผสานกับการปรับตัวให้ร่วมสมัยบ้าง คือกลุ่มราชาโยคะ กลุ่มศาสนาบาไฮ และกลุ่มทีเอ็ม กลุ่มศาสนาที่เน้นการปรับตัวให้ร่วมสมัยผสมผสานกับการอนุรักษ์นิยมบ้าง คือ กลุ่มโยเร และกลุ่มมอร์มอน กลุ่มที่เน้นการเผยแผ่และการเพิ่มสมาชิกและการบริหารองค์กร อย่างเป็นระบบจะมีสมาชิกเพิ่มต่อเนื่องได้แก่กลุ่มโยเรและกลุ่มมอร์มอน

คำสำคัญ : ขบวนการทางศาสนาใหม่; ศาสนา; จังหวัดเชียงใหม่

Abstract

The title of this research is “A Variety of New Religious Movements Outside the Mainstream in Chiang Mai Province”. The objectives are 1) to study the approaches and theories which relate to the new religious movements, 2) to study the history of the new religious movements which propagate in Chiang Mai Province 3) To analyze doctrine, propagation, adding members and social movements of the new religious movements in Chiang Mai based on the concepts and theories of the new religious movement. This research is qualitative research that focuses on the documentary studying of the five religious movements; 1.Raja Yoga, 2.Bahai, 3. Transcendental Meditation (T.M.), 4. Mormon and 5. Johrei.

The results found that “New Religious Movements” are the new terms of religious groups which are developed or adjusted from the original religions. These are the main religions of this world that is called for replacing “Religious Cult”. The approaches and theories in this studying of new religious movements, there are three favorite methods; 1) Explanatory Approach, 2) Interpretive Approach and 3) Postmodern Approach. These are analyzing of all new religious movements which are conservative religions or contemporary religions.

The five of new religious movements which have the activities in Chiang Mai Province , they have the integration of conservative religions and contemporary religions. The groups which emphasize the conservative approach integrate with some contemporary approach; Raja Yoga, Bahai and Transcendental

Meditation (T.M.). The groups which emphasize the contemporary approach integrate with some conservative approach; Johrei and Mormon. The groups which emphasize the propagation, membership increasing and systematical organization management, these can increase the members continually; Johrei and Mormon.

Keywords : New Religious Movements; Religion; Chiang Mai Province

บทนำ

ในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงมีความซับซ้อนมากขึ้น มนุษย์เข้าสู่สังคมร่วมสมัย มีความหลากหลายทางความคิด การตีความที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และ ศาสนา เช่น เกิดความขัดแย้งทางด้านการปกครองแบ่งแยกเป็น 2 ขั้วการปกครองคือ ระบอบ ประชาธิปไตย และระบอบคอมมิวนิสต์ ขณะเดียวกันการเป็นอยู่ทางสังคมก็มีความเหลื่อมล้ำทางชนชั้น การเอาใจเอาเปรียบทางสังคมของกลุ่มพลังที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจมากกว่า เกิดความอยุติธรรมหลากหลายรูปแบบ ชนชั้นบางกลุ่มไม่ได้รับความเป็นธรรมถูกกดขี่ข่มเหง จึงเกิดการต่อสู้ทางความคิดและการใช้กำลังลุกขึ้นต่อสู้และต่อต้าน ตามสภาพการณ์เช่นนี้ บางกลุ่มนำเอาศาสนาที่เป็นความเชื่อของมนุษย์มาเป็นเครื่องมือรวมพลังเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม เป็นกลไกสร้างเอกลักษณ์ เป็นพลังในการต่อสู้กับความอยุติธรรมและการเบียดเบียนจากภายนอก เกิดเป็นขบวนการเคลื่อนไหวหรือขบวนการทางศาสนาใหม่ในสังคมวัฒนธรรมหลากหลายทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นสังคมอเมริกา อินเดีย จีน เกาหลี ญี่ปุ่น ตะวันออกกลางไทย เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นความพยายามของมนุษย์ในการใช้ความเชื่อทางศาสนาเป็นกลไก การปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงเพื่อดำรงรักษาเอกลักษณ์และความอยู่รอดของกลุ่ม

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดทางภาคเหนือมีพื้นที่และประชากรมากจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน มีกลุ่มชาติพันธุ์และประเพณี วัฒนธรรมที่หลากหลาย นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวมีทัศนียภาพที่สวยงามทำให้ผู้คนจำนวนมากมาท่องเที่ยวและพักผ่อน เป็นแหล่งที่ตั้งทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียงหลายแห่งเช่น ดอยอินทนนท์ ดอยอ่างขาง เป็นต้น เป็นแหล่งความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในอดีตและปัจจุบัน เป็นแหล่งที่ตั้งของสถานศึกษาชั้นสูงจำนวนมากทั้งของภาครัฐและเอกชน ทำให้มีประชากรหลายกลุ่มหลากหลายความเชื่อมาอยู่ร่วมกัน เป็นที่นิยมในการเลือกมาท่องเที่ยว

ส่วนในมิติศาสนานับเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีศาสนานอกท้องถิ่นเข้ามาเผยแผ่หลักคำสอนและทำกิจกรรมทางศาสนา โดยเฉพาะแต่ศาสนาหลักเท่านั้น ยังมีกลุ่มศาสนาใหม่หรือขบวนการทางศาสนาใหม่เข้ามาเผยแผ่หลักคำสอนทำกิจกรรมทางความเชื่อในกลุ่มผู้ศรัทธาและหาสมาชิกเพิ่มแก่องค์กร นับเป็นความหลากหลายทางศาสนาและความเชื่อใหม่ของกลุ่มคน

ในสังคมปัจจุบันมีกลุ่มลัทธิความเชื่อใหม่มากมายทั้งในประเทศไทยเองและที่แพร่หลายเข้ามาในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่เพื่อดำเนินกิจกรรมทางศาสนาเพิ่มจำนวนสมาชิกมีทั้งกลุ่มที่หวังประโยชน์ส่วนรวมและที่หวังประโยชน์ส่วนตนอาจยากจะแยกแยะได้ ผู้วิจัยสอนและวิจัยเกี่ยวกับศาสนาและปรัชญาได้เห็นความเคลื่อนไหวและการจัดกิจกรรมของกลุ่มศาสนาหลายกลุ่มในจังหวัดเชียงใหม่ เช่น กลุ่มโยเร กลุ่มบาไฮ กลุ่มราชาโยคะ กลุ่มมอร์มอน กลุ่มทีเอ็ม เป็นต้น จึงสนใจที่จะศึกษาว่าแนวความคิด หลักคำสอน ความเคลื่อนไหว การดำเนินกิจกรรมของศาสนาใหม่เหล่านี้เป็นอย่างไร โดยจำกัดขอบเขตการศึกษาเฉพาะที่ปรากฏอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้เน้นการสำรวจกลุ่มศาสนาใหม่ที่ทำกิจกรรมเผยแผ่อยู่ รวบรวมประวัติแนวความคิดหลักคำสอนและการดำเนินงานของกลุ่มความเชื่อทางศาสนาใหม่ทั้งหลาย โดยยึดถือหลักวิชาการปราศจากอคติในการศึกษาวิจัย ผลการศึกษาวิจัยนี้จะประโยชน์ต่อการเรียนการสอนกระบวนวิชาด้านศาสนาและต่อผู้ศึกษาศาสนา เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมขบวนการทางศาสนาใหม่ทั้งหลายในสังคมร่วมสมัยได้อย่างมีวิจารณ์ญาณ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับขบวนการทางศาสนาใหม่
2. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของขบวนการทางศาสนาใหม่ที่เผยแผ่ในจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อวิเคราะห์หลักคำสอน การเผยแผ่ การเพิ่มสมาชิก และการเคลื่อนไหวทางศาสนาของขบวนการทางศาสนาใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ตามแนวคิดและทฤษฎีขบวนการทางศาสนาใหม่

ระเบียบวิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (quality research) เน้นการศึกษาและวิเคราะห์ภาคเอกสาร (documentary research) และมีการสัมภาษณ์บางส่วนประกอบเนื้อหา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1) ผู้วิจัยสำรวจรวบรวมขบวนการทางศาสนาใหม่หรือกลุ่มศาสนาใหม่ที่ดำเนินกิจกรรมเผยแผ่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ กำหนดเอาจำนวน 5 กลุ่มศาสนาที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ (1) กลุ่มราชาโยคะ (2) กลุ่มศาสนาบาไฮ (3) กลุ่มทีเอ็ม (4) กลุ่มมอร์มอน และ (5) กลุ่มโยเร

2) ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มขบวนการทางศาสนาใหม่จำนวน 5 กลุ่มศาสนาดังกล่าว ในประเด็นประวัติความเป็นมา สาเหตุและแรงผลักดันในการจัดตั้งองค์กร แนวคิดหลักคำสอน หลักการปฏิบัติ ประวัติการตั้งองค์กรในประเทศไทยและจังหวัดเชียงใหม่ และกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ พร้อมมีการสัมภาษณ์ข้อมูลบางส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์เพิ่มเติม

3) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากภาคเอกสารของกลุ่มศาสนาใหม่ทั้ง 5 กลุ่ม มาวิเคราะห์ตามแนวคิดและทฤษฎีทางขบวนการศาสนาใหม่ ใน 3 ประเด็น คือ (1) ประเด็นคำสอนกับศาสนาเดิม (2) ประเด็นการเผยแผ่และการเพิ่มสมาชิก (3) ประเด็นการเคลื่อนไหวทางสังคม

4) ผู้วิจัยจัดทำบทสรุปและข้อเสนอแนะจากคำตอบที่ได้จากศึกษาทั้งหมด จัดทำเป็นรูปเล่มเพื่อนำเสนอรายงานการวิจัยที่สมบูรณ์ต่อคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และเผยแพร่องค์ความรู้เป็นบทความวิจัยในวารสารทางวิชาการต่อไป

ผลการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีการศึกษาขบวนการทางศาสนาใหม่

ในวงการศึกษาศาสนาและสังคมวิทยา มานุษยวิทยา จะมีคำ 3 คำในภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ใช้กล่าวถึงการศึกษาขบวนการทางศาสนา คือ คำว่า “ลัทธิพิธี” (cults) “กลุ่มศาสนาใหม่” (new religions) และ “ขบวนการทางศาสนาใหม่” (new religious movements) และคนทั่วไปที่ไม่ได้ศึกษารายละเอียดมักจะเกิดทัศนคติเชิงลบต่อกลุ่มศาสนาใหม่นอกกระแสศาสนาหลักที่สังคมนับถือเชื่อปฏิบัติอยู่ ปัจจุบันมีการศึกษากลุ่มศาสนาใหม่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ ของโลกเพื่อศึกษาว่าศาสนาใหม่เหล่านี้มีแรงผลักดันอะไรทำให้เกิดขึ้นและมีประเด็นอะไรที่แตกต่างไปจากศาสนาเดิม เช่นหนังสือของจอห์น เอ. ซาลิบา (Jonh A. Saliba) ได้เขียนหนังสือชื่อว่า “Understanding New Religious Movement” (Saliba, John A., 2003) สำหรับในประเทศไทยก็มีนักวิชาการท่านหนึ่งคือ อภิญา เพื่องฟูสกุล คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ศึกษาเรื่องเหล่านี้มานานในแง่สังคมวิทยาศาสนา ท่านได้เขียนหนังสือที่อธิบายเกี่ยวทฤษฎีทางขบวนการ

ศาสนาใหม่ เช่นหนังสือ “มานุษยวิทยาศาสนา : แนวคิดพื้นฐานและข้อถกเถียงทางทฤษฎี” เป็นต้น ทำให้การศึกษาเกี่ยวกับขบวนการศาสนาใหม่เริ่มมีการตีแผ่คลี่คลายอธิบายขยายความให้เข้าใจความเป็นศาสนาใหม่ในสังคมร่วมสมัยมากขึ้น

ลักษณะเฉพาะของขบวนการทางศาสนาใหม่สามารถพิจารณาได้ใน 2 ลักษณะ คือ (1) พิจารณาการเคลื่อนไหวทางศาสนา (religious movement) ในแง่ที่เป็นประเภทหนึ่งของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (2) พิจารณาขบวนการเคลื่อนไหวทางศาสนา กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2551: 101-103) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมร่วมที่มีแบบแผนของกลุ่มชนหรือฝูงชนที่มารวมตัวกันในสถานการณ์เฉพาะ และอาจนำไปสู่พฤติกรรมร่วมที่ผิดแผกไปจากมาตรฐานความพยายามสถานการณ์ปกติ ในช่วงต้นและกลางศตวรรษที่ 20 การศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมยังคงอยู่ในกรอบทฤษฎีของสำนักโครงสร้างหน้าที่นิยม ซึ่งมักมองขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมว่าจะมีศักยภาพกระทบกระเทือนต่อบุรณาการทางสังคมหรือไม่ และมักศึกษาขบวนการที่มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มก้อน มีการจัดองค์กร มีกิจกรรมและเป้าหมายการเรียกร้องที่แน่ชัด เช่น การต่อรองทางเศรษฐกิจหรือการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง กรอบคิดดังกล่าวแฝงนัยยะของการให้ความชอบธรรมแก่สภาพที่เป็นอยู่ ทำให้มองขบวนการเคลื่อนไหวในเชิงลบ เพราะเป็นพลังที่สามารถทำลายศักยภาพของสังคมในการธำรงรักษาระบบและโครงสร้างต่างๆ เอาไว้ ในปัจจุบันกรอบการศึกษาเรื่องนี้ได้เปลี่ยนแปลงไป ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่สลับซับซ้อนในระบบโลกาวัติก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ขึ้นมากมาย ซึ่งขบวนการเคลื่อนไหวทางศาสนาก็เป็นสี่สนสำคัญอันหนึ่ง การศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวในปัจจุบันไม่ได้เน้นว่า ขบวนการจำเป็นต้องเป็นองค์กรที่มีโครงสร้างหรือการจัดตั้งที่มีรูปแบบแน่นอน พฤติกรรมร่วมของสมาชิกอาจมิได้ผิดแผกจากพฤติกรรมยามปกติ แต่สามารถแทรกซึมอยู่ในชีวิตประจำวัน การนิยามการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมก็เปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยด้วย ปัจจุบันการศึกษาให้ความสำคัญกับขบวนการเคลื่อนไหวที่อาจไม่ได้จัดตั้งเป็นกลุ่มก้อนที่อาจไม่ได้ฝันว่าจะเปลี่ยนแปลงทั้งสังคม ที่อาจเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงในระดับชีวิตประจำวันของปัจเจกก็เป็นได้ อย่างไรก็ตาม จุดสำคัญที่ยังคงอยู่ก็คือ จุดเปลี่ยนเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นระดับจุลภาคหรือไม่ก็ตาม ล้วนนำเสนอวิถีชีวิต ค่านิยม และกระบวนทัศน์ในการเข้าใจโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น ค่านิยมก็ยังคงใช้ได้อยู่ นั่นก็คือ ขบวนการเคลื่อนไหวเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความพยายามของกลุ่มหรือปัจเจกที่มุ่งจะนำเสนอวิถีชีวิตและวัฒนธรรมใหม่นั้นเอง

ในอดีตบทบาทของศาสนามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของศาสนิกชนเป็นอย่างมาก เมื่อสังคมเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ เริ่มที่จะปฏิเสธศาสนาหรือเบื่อหน่ายศาสนาแบบดั้งเดิมมากขึ้นโดยพวกเขามองว่าศาสนาแบบเดิมไม่สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในระดับสังคมได้ หลายศาสนาและหลายองค์กรทางศาสนาจึงมีความพยายามที่ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองในสังคมสมัยใหม่ ปัจจุบันการปฏิรูปศาสนามีให้เห็นในแทบทุกศาสนาที่ชัดเจนที่สุด คงจะเป็นแนวคิดการปฏิรูปศาสนาคาทอลิกที่เสนอในที่ประชุมตัวแทนคริสตจักรทั่วโลกที่สำนึกว่าตึกกัน กรุงโรม อิตาลี ระหว่างปี พ.ศ. 2505-2507 ในการประชุมครั้งนั้นมีข้อเสนอว่า ควรมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการเผยแผ่ศาสนาจากมิชชันนารีเดิมมาเป็นวิธี “ไดอาโลก” หรือ “วิธีการสร้างความเข้าใจ” ซึ่งเป็นวิธีการทำตัวให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นในประเทศที่เข้าไปเผยแผ่เพื่อสร้างการยอมรับแก่ผู้คนในท้องถิ่นนั้น การเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นในวงการคาทอลิกได้มีส่วนกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มศาสนาอื่นๆ ด้วยผู้นำศาสนาหลายคนได้หันกลับมาวิเคราะห์และทำความเข้าใจกับศาสนาของตน สิ่งที่เกิดขึ้นในการปรับเปลี่ยนแนวคิดทางศาสนา 2 รูปแบบ คือ (1) **ศาสนาแนวอนุรักษนิยมที่เคร่งครัดมากขึ้นกว่าเดิม ทำให้เกิดปฏิกิริยาปกป้องศาสนาของตนเองและต่อต้านการแทรกแซงหรือช่วงชิงศาสนิกของศาสนาอื่น** (2) **ศาสนามีการพยายามปรับให้ทันสมัยด้วยวิธีการหาบทบาทใหม่ให้กับศาสนา (secularization)** สำหรับประเทศไทยในช่วงเดียวกันนี้ได้เกิดการปฏิรูปศาสนาพร้อมๆกันไป กลุ่มพุทธศาสนาหลายสายต่างมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องปฏิรูปเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน เช่น กลุ่มวัดพระธรรมกาย กลุ่มสันติอโศก กลุ่มพุทธทาสแห่งประเทศไทย เป็นต้น เพื่อปรับวิธีการการสอนให้เข้ากับสังคมร่วมสมัยและทำพระพุทธรูปศาสนาให้เข้าถึงประชาชนหรือทำประชาชนให้เข้าถึงพระพุทธรูปศาสนาอย่างถูกต้อง

แนวทางการศึกษาศาสนารวมถึงปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของขบวนการศาสนาใหม่ทั้งหลายในสังคมร่วมสมัย ใช้รูปแบบวิธีการศึกษาของทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ซึ่งนิยมใช้กันอยู่ 3 วิธีการ ที่อภิญญา เฟื่องฟูสกุลได้นำเสนอไว้หนังสือมานุษยวิทยาศาสนา (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2551: 111) คือ (1) **แนวการศึกษาแบบเน้นการอธิบาย (explanatory approach)** โดยใช้ทฤษฎีทางจิตวิทยา ประสาทวิทยา และโครงสร้างนิยมประกอบการอธิบายปรากฏการณ์ขององค์กรทางศาสนา (2) **แนวการศึกษาที่เน้นการตีความ (interpretive approach)** ให้ความสำคัญกับความพยายามทำความเข้าใจ (understand) ความคิด โลกทัศน์ และอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมทางสังคม (3)

แนวการศึกษาที่ได้อิทธิพลทฤษฎีหลังสมัยใหม่ แนวคิดนี้ได้รับแรงบันดาลใจจากทฤษฎีต่างสายสกุล มีจุดร่วมที่สำคัญบางประการคือการไม่แยกขั้วทางความคิด (non-dualistic mode of thinking) การสร้างมโนทัศน์คู่ตรงข้ามที่มีใช้ในหลายทฤษฎีทางมานุษยวิทยานำเน้นเรื่องการวิเคราะห์มโนทัศน์อัตลักษณ์ใหม่ที่สามารถถูกปรับเปลี่ยนหรือผันแปรไปตามสภาพบริบทสังคม

ขบวนการทางศาสนาใหม่ที่ดำเนินการเผยแผ่ในจังหวัดเชียงใหม่

ขบวนการทางศาสนาใหม่ที่ดำเนินกิจกรรมเผยแผ่แนวคิดและหลักคำสอนในปัจจุบันในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยกำหนดเอา 5 กลุ่มศาสนา ประกอบด้วย (1) กลุ่มราชาโยคะ (2) กลุ่มศาสนาบาไฮ (3) กลุ่มทีเอ็ม (4) กลุ่มมอร์มอน และ (5) กลุ่มโยเร เป็นกลุ่มศาสนานอกกระแสศาสนาหลักที่ชาวเชียงใหม่นับถือ ทำไมพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่จึงเป็นที่รวมอยู่ของกลุ่มขบวนการทางศาสนาใหม่ได้เลือกพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ในการเผยแผ่ศาสนาของตนเองในภาคเหนือของประเทศไทย พิจารณาสภาพลักษณะภูมิศาสตร์และสังคมจังหวัดเชียงใหม่แล้ว ความเป็นจุดเด่นเชิงประวัติศาสตร์จังหวัดเชียงใหม่เคยเป็นเมืองใหญ่เป็นราชธานีในอดีตของอาณาจักรล้านนา มีชื่อปรากฏในตำนานว่า “**นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่**” ในแง่ภูมิศาสตร์มีพื้นที่กว้างใหญ่ มีสภาพธรรมชาติป่าไม้ภูเขาสูงทุ่งนาที่สวยงาม มีสภาพอากาศที่เย็นสบาย และเป็นแหล่งท่องเที่ยวภาคเหนือที่มีชื่อเสียง เนื่องจากมีหลายสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทำให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่เดินทางมายังจังหวัดเชียงใหม่ มีการพักอาศัยทั้งระยะสั้นและระยะยาว จังหวัดเชียงใหม่จึงเป็นศูนย์รวมของนักท่องเที่ยว ส่วนในสภาพทั่วไปทางศาสนาของจังหวัดเชียงใหม่ ก็มีศาสนาหลักที่ประชาชนนับถือ ได้แก่พระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนาฮินดู และศาสนาซิกข์ โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา เป็นความเชื่อหลักและเป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรมประเพณีของประชาชนชาวเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง ดังนั้นจังหวัดเชียงใหม่จึงเป็นแหล่งเผยแผ่เป้าหมายทางภาคเหนือของขบวนการทางศาสนาใหม่ทั้งหลาย สำหรับประวัติหลักคำสอนหลักปฏิบัติการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่

วิเคราะห์ขบวนการทางศาสนาใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ตามแนวคิดและทฤษฎีขบวนการทางศาสนาใหม่

1) **กลุ่มราชาโยคะ (Raja Yoga)** เป็นขบวนการทางศาสนาใหม่เชื่อมโยงจากศาสนาฮินดูแต่มีการพัฒนาปรับปรุงและเรียกคำใหม่ไม่ว่าจะเป็นเป้าหมายสูงสุดคือการไปสู่แหล่งที่มอันบริสุทธิ ซึ่งฮินดูเรียกว่า “ปรมาตมัน” หรือ “พรหมัน” ทางราชาโยคะเรียกว่า “ดวงวิญญาณสูงสุด” หรือ “พ่อแห่งดวงวิญญาณ” วางประเด็นคำสอนว่า “เราคือใคร”

“เรามาจากไหน” “เราจะไปไหน” โดยใช้แนวคิดเรื่อง “วัฏจักรแห่งกาลเวลา” ที่แบ่งมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลายเป็นยุคต่างๆ สอนให้มนุษย์กลับไปหาดวงวิญญาณอันสูงสุด ซึ่งคือยุคทอง ที่เต็มเปี่ยมด้วยวิญญาณบริสุทธิ์แท้จริง ซึ่งก่อนจะถึงยุคทอง จะเรียกว่า ยุคเพชร เป็นยุคเชื่อมต่อระหว่างโลกเก่าและโลกใหม่ ด้วยวิธีการแห่งสมาธิแบบราชาโยคะคือการทำให้ดวงวิญญาณแต่ละคนเชื่อมโยงโดยตรงและสัมพันธ์กับแหล่งสูงสุดของพลังงานที่บริสุทธิ์หรือดวงวิญญาณสูงสุด (Supreme Soul) ราชาโยคะบอกตนเองว่าไม่ใช่ศาสนาแต่เป็นมหาวิทยาลัยทางจิตของโลกเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามาศึกษาเรื่องจิตวิญญาณไม่จำกัดเชื้อชาติศาสนา สำหรับประเด็นการเผยแผ่แนวคิดและการเพิ่มสมาชิกขององค์กรราชาโยคะสาขาจังหวัดเชียงใหม่ ไม่มีการจัดตั้งองค์กรที่เป็นรูปแบบชัดเจนนัก การเผยแผ่หลักคำสอนขององค์กรจะไม่เป็นทางการมาก ด้วยการเชิญชวนบุคคลที่รู้จักหรือเครือข่ายที่รู้จักมาศึกษาราชโยคะ ถ้ามีคนสนใจรายละเอียดก็มีนัดเวลาการฝึกฝนสมาธิแบบราชาโยคะ ส่วนการเผยแผ่ต่อสังคมจะเป็นไปในลักษณะการทำกิจกรรมร่วมกับองค์กรภายนอก ประเด็นการเคลื่อนไหวทางสังคม ตามแนวคิดและหลักคำสอนของราชาโยคะเป็นเพียงศาสตร์ในการศึกษาจิตวิญญาณ จึงไม่ใช่รูปแบบศาสนาแบบดั้งเดิม หากพิจารณาจุดเริ่มของการก่อตั้งองค์กรราชาโยคะในจังหวัดเชียงใหม่เริ่มต้นด้วยกลุ่มผู้หญิงที่มีความรู้ความสามารถไม่ว่าข้าราชการ พนักงานมหาวิทยาลัย สนใจความรู้ด้านจิตวิญญาณ ได้ศึกษาความรู้ด้านราชาโยคะอย่างละเอียด ประสงค์จะเผยแผ่ความรู้ด้านราชาโยคะแก่ชาวเชียงใหม่จึงก่อตั้งศูนย์ราชาโยคะประจำจังหวัดเชียงใหม่ขึ้นมา มองโดยภาพรวมของกลุ่มราชาโยคะ เป็นขบวนการทางศาสนาใหม่ที่เน้นการอนุรักษ์ความรู้ศาสนาแบบดั้งเดิมคือเรื่องเป้าหมายสูงสุดเรื่องดวงวิญญาณสูงสุดหรือแนวคิดเรื่องพระเจ้าที่จะไปอยู่ร่วมหลังตายไปเกิดใหม่และมีการผสมผสานกับการปรับตัวบทบาทของตนเองให้ร่วมกับสังคมสมัยใหม่บ้าง

2) กลุ่มทีเฌ็ม (Transcendental Meditation) เป็นขบวนการทางศาสนาใหม่มาจากศาสนาพราหมณ์ฮินดูและพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะคำสอนเรื่องการฝึกปฏิบัติทางจิตหรือการทำสมาธิ เป็นการผสมผสานองค์ความรู้ในศาสนาพราหมณ์ฮินดู และพระพุทธศาสนา ถ้ามองว่าเป็นศาสนาหรือไม่? ทีเฌ็มเรียกสิ่งที่ตนเองปฏิบัติว่าไม่ใช่ศาสนาแต่เป็นเทคนิคหรือวิธีการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นเป็นการทำสมาธิแบบไม่กำหนดปล่อยจิตให้เป็นธรรมชาติ มีการนำผลการทดลองสมาธิทางวิทยาศาสตร์มารับรองการปฏิบัติสมาธิของทีเฌ็มว่ามีความเป็นวิทยาศาสตร์ที่ได้ผลที่ดีต่อทางจิตและร่างกาย ประเด็นการเผยแผ่และการเพิ่มสมาชิกในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่มองภาพรวมการเผยแผ่และการเพิ่มสมาชิกยังอยู่ในวงแคบ ผู้คนทั่วไปในจังหวัดเชียงใหม่ยังไม่ค่อยรู้จักทีเฌ็มว่าคืออะไร? การเข้ามาสู่จังหวัดเชียงใหม่

นำโดยท่านฤาษีพุทธจรัส สร้างสถานที่สำหรับการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านที่เอ็มคือ “อาศรมศานติภาวัน” เลขที่ 100 หมู่ ถนนแมริมสะเมิง ตำบลริมใต้ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะสถานที่ของอาศรมเป็นเหมือนรีสอร์ทให้บุคคลที่สนใจเข้ามาพักอาศัยตลอดเวลาการฝึกโปรแกรมสมาธิตามรูปแบบที่เอ็มพร้อมการปฏิบัติการทางด้านอายุรเวทที่เป็นโปรแกรมสุขภาพหรือเรียกว่า “อมราวตี อายุรเวท สปา” เป็นที่สนใจของชาวต่างชาติจำนวนมากเข้ามาฝึกอบรมตามรูปแบบของที่เอ็มที่ดำเนินการสอนโดยท่านฤาษีพุทธจรัส

การดำเนินงานของที่เอ็มในจังหวัดเชียงใหม่ยังไม่เป็นรูปแบบองค์กรจัดตั้งที่ชัดเจน เป็นเพียงความตั้งใจของฤาษีพุทธจรัสที่ต้องการจะเผยแพร่หลักคำสอนที่เอ็มให้ประชาชนได้รับทราบและเข้ามาฝึกปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพที่ดีขึ้นทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ ยังไม่มีการวางสายบริหารเชิงการบังคับบัญชาที่เป็นระบบการสั่งการ ประกอบกับที่เอ็มไม่เน้นการหาสมาชิกเพิ่มและไม่ถือว่าเป็นศาสนา เป็นเพียงเทคนิคหรือโปรแกรมการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้เปลี่ยนแปลงดีขึ้น สำหรับการเคลื่อนไหวหรือการเข้ามาของที่เอ็มในจังหวัดเชียงใหม่ยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก ทำให้จึงไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับของชาวเชียงใหม่อาจเป็นเพราะไม่เหมาะกับจริตของคนเชียงใหม่ อีกประการน่าจะเป็นเรื่องที่คนชาวพุทธคุ้นเคยอยู่แล้วกับเรื่องปฏิบัติสมาธิแนวตะวันออก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องวิปัสสนากัมมัฏฐานที่วัดทางพระพุทธศาสนาที่สอนอยู่แล้ว จึงมีเพียงชาวต่างชาติที่เข้าท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น

3) กลุ่มศาสนาบาไฮ (Bahai) เป็นขบวนการทางศาสนาใหม่ที่มีความเชื่อมโยงกับศาสนาฝ่ายเทวนิยมโดยเฉพาะศาสนาอิสลาม เกิดขึ้นที่ประเทศอิหร่านแยกตัวมาจากนิกายชีอะห์ มีแนวคิดเกี่ยวกับพระเจ้าและศาสตพยากรณ์ในอดีตทั้งหลาย ด้วยภูมิหลังที่มีความขัดแย้งกับแนวคิดในศาสนาอิสลามเกี่ยวกับการตีความเรื่องศาสตพยากรณ์ พัฒนาการเริ่มต้นที่พระบ็อบประกาศตนเองว่าเป็นอิหม่ามคนที่ 12 ที่หายไปจากประวัติศาสตร์ และมีผู้ก่อตั้งศาสนาบาไฮอย่างเป็นทางการที่สืบต่อคือท่านบาฮาอุลลาห์ ต่อด้วยท่านอับลบาฮาและท่านโซกิเอฟเฟนดิ เป็นศาสนาที่มีแนวคิดแบบพหุนิยม คือยอมรับความจริงของทุกศาสนายอมรับองค์ศาสตทุกศาสนาที่มาก่อนโดยอธิบายว่าทุกศาสดาในทุกศาสนาที่มีมาก่อนนั้นเป็นการเตรียมทางและปูพื้นฐานให้กับศาสดาที่จะมาภายหลัง เชื่อว่าทุกพระองค์ว่าเป็นผู้ประกาศความจริงที่เหมาะสมในแต่ละยุค

การเผยแพร่และการเพิ่มสมาชิกของบาไฮ จะไม่มีการบังคับให้เชื่อและไม่ได้เน้นการหาสมาชิกเพิ่มมากนัก และไม่ได้จัดองค์กรเผยแพร่หลักคำสอนเป็นทางการ แต่มีความคิดว่าหากมีใครมีความเชื่อเรื่องพระเจ้าร่วมสมัย ถือว่ามีความคิดที่จะเป็นไปแนวทางเดียวกัน ในปัจจุบัน

การเผยแพร่และเพิ่มสมาชิกเน้นการทำกิจกรรม ชุมชนบาไฮเป็นสถานที่เปิดกว้างต้อนรับคนทุกศาสนาสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ เพราะจุดมุ่งหมายของกิจกรรมทั้งหลายที่บาไฮจัดขึ้นเพื่อต้องการสร้างความสามัคคีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในโลกนี้ตามหลักคำสอน

ในประเด็นการเคลื่อนไหวทางสังคมของศาสนาบาไฮ เป็นศาสนาที่มุ่งเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ทางสังคมในประเด็นเรื่องความขัดแย้งทางศาสนาให้เกิดความปรองดองกันทางความเชื่อและเกิดสันติภาพแก่สังคมโลก หลักคำสอนและแนวคิดของบาไฮมุ่งไปที่การสร้างสันติภาพด้วยการเสนอแนวความคิดภาพรวม 3 ประการคือ (1) ความเป็นอันหนึ่งเดียวกันของพระเจ้า (2) ความเป็นอันหนึ่งเดียวกันของศาสนาทั้งปวง (3) ความเป็นอันหนึ่งเดียวกันของมนุษยชาติ การนำเสนอแนวคิดดังกล่าวนี้มีลักษณะความเป็นพหุนิยมทางศาสนา กล่าวคือการมองว่าในธรรมชาติมีวิธีการมากมายที่จะเข้าความจริงที่เป็นสิ่งเดียวกัน ดังนั้นทุกศาสนาจึงมีวิธีการเข้าถึงความจริงที่หลากหลาย จึงไม่ควรดูถูกดูหมิ่นระหว่างศาสนาและกันที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างศาสนาได้ การเคลื่อนไหวทางความคิดคำสอนของบาไฮจึงเป็นไปในลักษณะการปรับตัวและปรับบทบาทศาสนาให้เข้ากับแนวคิดสังคมร่วมสมัยที่เน้นความเป็นมนุษยชาติที่ต้องตระหนักในเรื่องสิทธิและเสรีภาพทางความเชื่อที่หลากหลายโลกต้องเข้าสู่ความเป็นพหุวัฒนธรรมความหลากหลายทางความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่นต่างๆ และอีกประการศาสนาบาไฮมีลักษณะเป็นแนวคิดเรื่อง “ศาสนาสากล” คือการนำเสนอแนวคิดเรื่องความหลากหลายทางศาสนาอยู่จริงแต่การเกิดขึ้นของศาสนาบาไฮจะเป็นที่รวมความจริงของทุกศาสนา มองภาพรวมของศาสนาบาไฮจึงเป็นขบวนการทางศาสนาใหม่ที่เน้นความเป็นสังคมร่วมสมัยโดยเฉพาะแนวคิดพหุนิยมทางศาสนาและการผสมผสานแนวคิดอนุรักษนิยมบ้าง

4) กลุ่มมอร์มอน (Mormon) เป็นขบวนการทางศาสนาใหม่ ที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกับศาสนาคริสต์ที่เป็นหลักการใหญ่ แต่ถูกมองว่าเป็นศาสนาคริสต์ที่เทียมเท็จ เนื่องจากมีการตีความเรื่องคัมภีร์เรื่องพระเจ้า เรื่องพระเยซู ที่แตกต่างไปจากศาสนาคริสต์กระแสหลักของโลก ประเด็นเรื่องคัมภีร์กลุ่มมอร์มอนมีความเห็นว่าคัมภีร์มอร์มอนเป็นคัมภีร์สมบูรณ์ที่สุดและสูญหายไปนาน เป็นคัมภีร์ที่เติมเต็มให้กับคัมภีร์ไบเบิลเดิมมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เริ่มด้วยโยเซฟ สมิธ ผู้เล่านี้มีตนของตนเองและสร้างความชอบธรรมว่าตนเองได้พบพระเจ้าและพระเยซูคริสต์มาบอกตนเองว่า ไม่ให้เข้าร่วมกับคริสตจักรใดๆ เพราะต้องการให้เขาก่อตั้งคริสตจักรที่แท้จริง

ชาวมอร์มอนมีความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้าว่า พระองค์ไม่ได้ทรงเป็นองค์ยิ่งใหญ่สูงสุดในจักรวาลแต่ทรงได้รับฐานะโดยทางการทรงอยู่อย่างชอบธรรม พวกเขาเชื่อว่าพระเจ้า

ทรงมีร่างกายที่ประกอบด้วยเนื้อหนังและกระดูกที่จับต้องได้เหมือนที่มนุษย์มี และยังสอนว่า อาตมคือพระเจ้าและบิดาของพระเยซูคริสต์ ซึ่งคำสอนเหล่านี้ขัดแย้งกับศาสนาคริสต์นิกาย นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่า การเสด็จมาบังเกิดของพระเยซูคือผลของการมีสัมพันธ์ทางร่างกายระหว่างพระเจ้ากับนางมาเรีย พระเยซูทรงเป็นหนึ่งในพระเจ้า และมนุษย์ก็สามารถเป็นพระเจ้าได้เหมือนกัน ซึ่งประเด็นนี้ก็ขัดแย้งและไม่ตรงกับหลักคำสอนของศาสนาคริสต์หลักอีกเช่นกันซึ่งมีความเชื่อว่าพระเจ้าทรงเป็นตรีเอกานุภาพ และพระองค์ทรงดำรงอยู่ในรันดร์ในฐานะพระบิดา พระบุตร และพระวิญญาณบริสุทธิ์ จากคำสอนของมอรมอนที่ขัดแย้งกับศาสนาคริสต์กระแสหลักทำให้มอรมอนถูกกล่าวหาว่าเป็น “ศาสนาคริสต์เทียมเท็จ” บิดเพื่อนพระลักษณะของพระเจ้าและพระเยซูคริสต์และหนทางที่จะไปสู่ความรอด แม้จะถูกกล่าวหาเช่นนั้นมอรมอนก็ยังดำเนินองค์การของตนเองอย่างแข็งขันมีการจัดตั้งองค์กรที่เป็นระบบเพื่อเผยแผ่พระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ตามแนวทางการเชื่อของตนเอง

ประเด็นการเผยแผ่และการเพิ่มสมาชิก จะเน้นการอุทิศตนเองของสมาชิกเพื่อสอนหลักคำสอนในคัมภีร์มอรมอน และการเผยแผ่ผ่านกิจกรรมขององค์กรผ่านสื่อร่วมสมัย ชาวมอรมอนมีหลักการว่า การทำงานเผยแผ่ศาสนาถือเป็นคุณลักษณะน่าชื่นชมที่สุดประการหนึ่งของศาสนาจักร ปัจจุบันมีผู้สอนศาสนาจำนวนหลายหมื่นคนที่กำลังเดิน ขับริล หรือไม้เท้าจักรยานอยู่ทั่วโลก แจกคัมภีร์มอรมอนและแบ่งปันพระกิตติคุณกับบุคคลที่เขาประสบพบเจอในดินแดนต่างๆ ส่วนมากเป็นผู้สอนเป็นเด็กเยาวชนประมาณอายุไม่เกิน 25 ปี พวกเขามีความสมัครใจออกจากบ้านโดยออกค่าใช้จ่ายเองและอุทิศชีวิตช่วงหนึ่งเพื่อบอกกล่าวพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์และหลักคำสอนในคัมภีร์มอรมอน ส่วนกิจกรรมที่จัดตามศูนย์มอรมอนในประเทศไทยและรวมถึงจังหวัดเชียงใหม่ จะเป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกันระหว่างสมาชิกเน้นความเป็นครอบครัวของเหล่าสมาชิก ซึ่งถือเป็นจุดเด่นขององค์กรมอรมอนคือการให้สำคัญกับครอบครัวโดยการนำสมาชิกครอบครัวมาร่วมกิจกรรมที่โบสถ์ทุกวันอาทิตย์ การชักชวนผู้คนให้มาร่วมกิจกรรมที่โบสถ์ของท้องถิ่น รวมทั้งการเผยแผ่กิจกรรมและหลักคำสอนของมอรมอนผ่านสื่อออนไลน์ที่ร่วมสมัยเพื่อเผยแผ่ความรู้เกี่ยวกับมอรมอนให้สังคมรับรู้ความเป็นมอรมอน ปัญหาอุปสรรคของการเผยแผ่และการเพิ่มสมาชิก คือการยังไม่ได้การรับรองจากรัฐบาลไทย ในขณะที่ตัวองค์กรเองได้พยายามขอให้รัฐบาลไทยรับรอง แต่เนื่องจากรัฐบาลไทยต้องฟังเสียงจากองค์กรศาสนาคริสต์หลักในประเทศไทยด้วย ซึ่งขณะนี้ศาสนาคริสต์หลักในประเทศไทยยังไม่รับรองมอรมอนว่าเป็นศาสนาคริสต์ที่แท้จริง แต่อย่างไรก็ตามองค์กรมอรมอนก็ไม่ได้กังวลมากนักเกี่ยวกับการรับรองสถานภาพ ก็ยังเผยแผ่หลักคำสอนของมอรมอนต่อไปตามหลักการของรัฐธรรมนูญที่ให้เสรีภาพการนับถือศาสนา

ของประชาชน ปัญหาด้านอื่นในจังหวัดเชียงใหม่ก็คือผู้เผยแผ่ศาสนาขององค์กรยังมีจำนวนน้อย ผู้คนในเชียงใหม่ก็ยังไม่รู้จักมอรมอนน้อยมากเพราะคนส่วนมากรู้จักศาสนาคริสต์เพียมนิกายโรมันคาทอลิกและนิกายโปรเตสแตนต์เท่านั้น รวมทั้งข่าวการต่อต้านมอรมอนของศาสนาคริสต์หลักผู้คนทั่วไปจึงยังไม่เปิดใจรับมอรมอน

ประเด็นการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มมอรมอน มองได้ว่าเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่แตกต่างไปจากศาสนาคริสต์กระแสหลัก มีการปรับตัวของกลุ่มตนเองมีลักษณะกลับไปหาความดั้งเดิมที่ตีความหลักคำสอนเป็นเฉพาะของตนเองในประเด็นเรื่องพระผู้เป็นเจ้าและพระเยซูคริสต์ พวกเขาไม่เชื่อในคัมภีร์ไบเบิลทั้งหมด อะไรที่เป็นหลักคำสอนไม่ตรงกันเขาจะเชื่อตามพระคัมภีร์มอรมอน เพราะคำสอนเดิมตามคัมภีร์ไบเบิลมีความผิดเพี้ยนไปจากเดิมตั้งแต่หลังสมัยพระเยซูคริสต์และอัครสาวกเสียชีวิตไป คัมภีร์มอรมอนเป็นคัมภีร์ที่ถูกต้องที่สุด อัตลักษณ์ของกลุ่มมอรมอนที่น่าสนใจคือการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะทวนกระแสโลกสมัยใหม่ เน้นการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายปฏิเสธเทคโนโลยีที่ฟุ่มเฟือย มีการสอนเยาวชนให้สำรวจในเรื่องเพศไม่ให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงาน ไม่ฟุ้งเฟ้อไปกับลัทธิบริโภคนิยมงดการดื่มสุรา ฆา กาแฟ สิ่งเสพติดทั้งหลาย ถือเป็นความแตกต่างในวิถีชีวิตของอเมริกา กลุ่มนี้ที่มีความเชื่อทางศาสนาเป็นแรงผลักดันให้เกิดอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันในสังคมอเมริกา

5) กลุ่มโยเร (Johrei) หรือเซไคคิวเซเคียว (Seikai kyusei kyo) เป็นขบวนการทางศาสนาใหม่พัฒนามาจากพระพุทธศาสนาหายานหรือนิกายย่อยคิวเซเคียว เป็นแนวคิดผสมผสานระหว่างพระพุทธศาสนาหายาน ชินโต และหลักจริยธรรมสากล มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า “เซไคคิวเซเคียว” แนวคิดหลักการของกลุ่มนี้ คือ จิตนำร่างกาย มนุษย์จะทำอะไรก็ตามจะต้องเกิดจากจิตก่อนจึงถ่ายทอดมาสู่ร่างกาย การทำ “โยเร” เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ดีต่อร่างกายจิตใจและวิญญาณของผู้กระทำและผู้รับ เป้าหมายของการทำโยเรคือ เป็นการอธิษฐานที่แสดงออกมาในการปฏิบัติที่ทำให้จิตให้สงบมีพลังเมตตากรุณา เป็นการช่วยเหลือผู้ที่กำลังตกอยู่ในความทุกข์ให้ได้รับความสุข เป็นเครื่องพิสูจน์ว่าพลังอำนาจของพระศรีอาริยเมตไตรยมีอยู่จริง และเป็นการก่อสร้างสวรรค์บนพื้นพิภพให้เกิดขึ้นจริง เมื่อก้าวโดยสรุปองค์การมุ่งไปที่การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ ซึ่งความทุกข์ทั้งหลายเกิดจากสาเหตุ 3 ประการคือ (1) โรคภัยไข้เจ็บ (2) ความยากจน (3) การทะเลาะวิวาท และสร้างอาณาจักรสวรรค์บนพื้นพิภพนี้ ดังนั้นองค์การโยเรจึงเข้าไปมีบทบาทในการช่วยเหลือผู้คนให้มีสุขภาพดี เป็นคนไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ เป็นผู้รักความสงบสันติและเกลียดการทะเลาะวิวาทกัน มีพิธีกรรมและหลักการปฏิบัติที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การสักการะ ด้วยการสวดทำความเคารพพระศรีอาริยเมตไตรยและโมคิจิ โอคาตะ หรือ เมซุซามะ

ผู้ก่อตั้งลัทธิอย่างสม่ำเสมอและอธิษฐานขอความช่วยเหลือต่างๆ พร้อมกับไหว้แบบญี่ปุ่น และทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับ **2) การโยเร** หรือ “การทำให้บริสุทธิ์” การขจัดความขุ่นมัวในจิตวิญญาณ หรือ “purification” อันเป็นความเชื่อว่ามีพลังในการรักษาช่วยขจัดเมฆหมอกแห่งความทุกข์ความเจ็บปวดโดยใช้พลังของพระศรีอารียเมตไตรย ผ่านแสงทิพย์จากฝ่ามือของผู้ให้โยเร เชื่อว่าแสงทิพย์จะพุ่งผ่านฝ่ามือไปยังผู้นั้นและช่วยขจัดความขุ่นมัวในจิตใจ ทำให้ร่างกายแจ่มใส สุขภาพดีขึ้น มีการอ้างปาฏิหาริย์ของโยเรว่าเมื่อรับไปแล้วชะตาชีวิตจะดีขึ้นมีความสุขมากขึ้นเพราะได้รับความคุ้มครองจากพระและเมฆุขามะ **3) การบำเพ็ญประโยชน์** คือการทำงานเป็นอาสาสมัครเพื่อสร้างกุศลสำหรับตนเอง (ศุภกาญจน์ พงศ์ยี่หล้า, 2559: 213-214)

ประเด็นการเผยแผ่และการเพิ่มสมาชิกของกลุ่มโยเรในประเทศไทยและจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการปฏิบัติตามนโยบายขององค์กรกลางในประเทศญี่ปุ่นนั่นคือการเผยแผ่และเพิ่มสมาชิกอย่างเป็นระบบ มีโครงสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่สมาชิกทุกคนจะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเผยแผ่ความเชื่อขององค์กร ด้วยการจัดระบบเครือข่ายในการดูแลสมาชิกเป็นขั้นตอน กล่าวคือ การหาสมาชิกของเซโคคิวเซเคียวไทยมีการใช้ระบบโฮสหรือระบบเครือข่ายในการเผยแผ่หาสมาชิกเครือข่ายและดูแลสมาชิกโดยการจัดแบ่งลำดับชั้นความรับผิดชอบที่มีชื่อเรียกต่างกันโดยองค์กรศาสนาจะจัดหาพนักงานเต็มเวลาในการทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนา ซึ่งจะถูกส่งไปประจำสาขาต่างๆ และพนักงานเหล่านี้จะต้องหาลูกกลุ่มของตนเองเพื่อสร้างเครือข่ายกับสำนักงานใหญ่ หากสมาชิกคนใดปฏิบัติกิจกรรมพระในการเผยแผ่และสามารถชักนำบุคคลภายนอกให้เข้ามารับพระได้ตามเป้าหมายสม่ำเสมอทางองค์กรมูลนิธิ ก็จะอนุญาตให้สมาชิกคนนั้นเลื่อนขั้นเพื่อรับตำแหน่งที่สูงขึ้นและให้ภาระรับผิดชอบมากขึ้น โดยการเลื่อนขั้นนี้ไม่ได้มีผลตอบแทนเป็นตัวเงิน แต่จะเชื่อกันว่าเป็นการเพิ่มกุศลของสมาชิกคนนั้นให้สูงขึ้น ในเรื่องความเชื่อที่สมาชิกทำกิจกรรมในการชักชวนคนมาเป็นสมาชิกอยู่เสมอจะเป็นการเพิ่มกุศลให้กับตนเองนั้น ทำให้เมื่อสมาชิกเข้าไปนับถือเซโคคิวเซเคียวแล้วจะเร่งปฏิบัติกิจกรรมพระด้วยการพยายามหาสมาชิกเพิ่มให้ได้ตามเป้าหมายที่พี่เลี้ยงในกลุ่มกำหนดไว้ ซึ่งส่วนใหญ่มีข้อกำหนดว่าสมาชิกควรจะปฏิบัติกิจกรรมเผยแผ่โยเรให้กับตนเองและบุคคลอื่นอย่างน้อยวันละ 3 คน และควรจะชักนำคนมารับพระซึ่งในแต่ละเดือนแต่ละสาขาก็มีเป้าหมายการหาจำนวนสมาชิกแตกต่างกันไป

ประเด็นการเคลื่อนไหวทางสังคมขององค์กรโยเรเป็นองค์กรทางศาสนาที่เผยแผ่ในประเทศไทยมากที่สุดองค์กรหนึ่ง ขยายสาขากระจายอยู่ในภูมิภาคทั่วประเทศไทย ซึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ก็เป็นศูนย์ภูมิภาคขององค์กรนี้ด้วย อีกทั้งมีโรงเรียนเกษตรกรรมธรรมชาติ

และศูนย์เกษตรธรรมชาติที่บริหารโดยองค์กรอีกด้วย เป็นกลุ่มศาสนาที่เป็นทั้งขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่ม เป็นกลุ่มศาสนาที่เคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงแนวทางให้กับสังคมด้วย หรือหากถามว่าเป็นสายอนุรักษนิยมหรือไม่ อาจตอบว่าได้ว่าไม่ได้เน้นหลักไปในทางอนุรักษนิยมที่ต้องเคร่งครัดกับหลักคำสอนเดิมของที่มาของตนเอง ที่เป็นขบวนการทางศาสนาที่เน้นการปรับบทบาทใหม่ขององค์กรให้เข้าร่วมกับสังคมสมัยใหม่ที่มีความชัดเจนในการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคนในองค์กรมีสายบังคับบัญชาที่ชัดเจน มีการวางสายในการเพิ่มสมาชิกแต่ละสาย เป็นองค์กรที่มีโครงสร้างการบริหารแบบสมัยใหม่ มีกระบวนการคัดเลือกคนเข้าทำงาน มีการอบรม มีระบบพี่เลี้ยง มีการวางกลยุทธ์ในการเข้าหาชุมชน การเพิ่มขยายสมาชิก มีการจัดวางรูปแบบการปกครองดูแลซึ่งกันและกันตามลำดับชั้นลดหลั่นแบบขั้นบันได การเลื่อนตำแหน่งจะพิจารณาจากการเสนอชื่อจากสมาชิกในกลุ่มด้วยกันเองหรือจากการเสนอชื่อของหัวหน้ากลุ่มย่อยก็ได้ ในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นถึงการให้โอกาสในการแสดงความเห็นหรือการให้อำนาจในการตัดสินใจของสมาชิกกลุ่มในระดับล่างด้วย การดำเนินงานของกลุ่มโยเร เทียบได้กับการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจเอกชน กล่าวคือมีการจัดระบบการดำเนินงานเป็นขั้นๆ ของการรับคำสั่งหรือคำแนะนำให้ปฏิบัติจากระดับสูงสู่ระดับต่ำกว่า หลักคำสอนที่เผยแพร่ที่ทางองค์กรนำเสนอแก่สมาชิกทั้งในประเทศไทยรวมถึงจังหวัดเชียงใหม่ด้วย จะใช้วิธีการรวบรวมและแปลปรัชญาคำสอน คำบรรยายของโมคิจิ โอคาตะ เพื่อเผยแพร่แก่สมาชิก องค์กรใช้ศัพท์เชิงอุดมคติว่า “สวรค์บนพื้นพิภพ” ให้เกิดขึ้นจริงแก่ผู้คนในสังคมเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เนื้อหาในภาพรวมทั้งหมดให้ความสำคัญกับการอยู่กับโลกปัจจุบัน มีจุดหมายเพื่อสร้างสวรค์ให้เกิดขึ้นบนพื้นพิภพนี้ ด้วยการคิดค้นและส่งเสริมให้วัฒนธรรมทางศาสนาเข้ากันได้กับความเจริญทางวัตถุ สวรค์บนพื้นพิภพคือโลกที่ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บความยากจนและการวิवादหมางกันโดยสิ้นเชิง

อภิปรายผล

การที่กลุ่มขบวนการทางศาสนาใหม่เหล่านี้เข้ามาดำรงอยู่ในเมืองไทยรวมทั้งดำเนินกิจกรรมศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ได้ เพราะมีแนวคิดหลักคำสอนและการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นไปในเชิงสร้างสรรค์ไม่ขัดแย้งกับกลุ่มศาสนากระแสหลักและไม่ขัดแย้งกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศไทย จึงสามารถดำเนินการไปได้อย่างราบรื่น แม้บางกลุ่มยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นองค์กรทางศาสนาจากกรมการศาสนา เป็นการดำเนินการในรูปแบบมูลนิธิหรือกิจกรรมกลุ่มร่วมกันของสมาชิกที่มีความเชื่อร่วมกัน จึงเป็น

ทางเลือกในการปฏิบัติทางจิตวิญญาณของมนุษย์อีกทางหนึ่งที่ยังดำเนินกิจกรรมทางศาสนาต่อไปได้ในสังคมไทย อีกประการสังคมไทยมีเสรีภาพทางศาสนาากจึงทำให้ขบวนการศาสนาใหม่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา

ความนิยมของประชาชนในการเข้าร่วมในกลุ่มขบวนการทางศาสนาใหม่ สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือขบวนการศาสนาใหม่ใดที่จัดตั้งขึ้นไม่ใช่เพียงตอบสนองทางจิตวิญญาณเชิงปัจเจกของมนุษย์เท่านั้น แต่ถ้ามีการตอบสนองทางเศรษฐกิจและสังคมด้วยกล่าวคือเรื่องปากท้องของประชาชนและการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกในเชิงสังคมที่เป็นกลุ่มเดียวกันก็จะได้รับความนิยมจากประชาชนมาก

องค์กรทางศาสนาหรือขบวนการทางศาสนาที่มีลักษณะการบริหารองค์กรที่มีรูปแบบชัดเจนจะมีความมั่นคงด้านองค์กรและความต่อเนื่องยั่งยืน ส่วนองค์กรทางศาสนาที่ไม่มีการบริหารแบบองค์กรขึ้นอยู่กับตัวบุคคลอย่างเดียวจะไม่มี ความมั่นคงและไม่มีความต่อเนื่องยั่งยืน องค์กรทางศาสนาที่มีรูปแบบการระดมเงินเข้าสู่องค์กรในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญ การกำหนดการบริจาคจากการแบ่งสัดส่วนเงินจากรายได้ของสมาชิกจะทำให้มีทุนเพียงพอในการบริหารและการทำกิจกรรม องค์กรทางศาสนาที่มีความเชื่อมสัมพันธ์เชื่อมโยงกับอำนาจรัฐและประชาชนจะทำให้เป็นองค์กรที่มีความน่าเชื่อถือและน่าไว้วางใจจากสังคม สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าองค์กรทางศาสนาหรือขบวนการเคลื่อนไหวทางศาสนาที่มีการปรับตัวหรือปรับรูปแบบให้เข้ากับสังคมร่วมสมัย หรือตอบโจทย์ปัญหาของประชาชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และปัญหาทางด้านจิตวิญญาณที่เป็นปัจจุบันจะมีความมั่นคงและความต่อเนื่องขององค์กรได้ดีกว่าองค์กรทางศาสนาที่เน้นอนุรักษ์นิยมเพียงอย่างเดียว

ผลลัพธ์ที่เกิดต่อขบวนการทางศาสนาใหม่ที่เผยแพร่ในประเทศไทยและจังหวัดเชียงใหม่ น่าจะเป็นสิ่งสะท้อนหรือเป็นบทเรียนรู้ให้กับศาสนากระแสหลักในสังคมเดิมไม่ว่าจะเป็นพระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ ศาสนาฮินดู ศาสนาอิสลาม ได้หันกลับมาทบทวนบทบาทของตนเองว่าควรจะปรับปรุงบทบาทและหน้าที่ของตนเองหรือไม่ว่าจะดำเนินการในแนวทางอนุรักษนิยมที่เคร่งครัดตามรูปแบบเดิมหรือจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทตนเองใหม่ให้สอดคล้องกับโลกสมัยที่มีบริบทที่แตกต่างจากอดีตแล้ว โดยเฉพาะการทบทวนและทวนสอบกิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างตัวศาสนากับสมาชิกของศาสนาของตนเองว่ามีปัญหาอะไรหรือไม่อย่างไร

สรุป

ขบวนการทางศาสนาใหม่ เป็นคำเรียกขององค์กรทางศาสนาที่พัฒนาหรือปรับรูปแบบมาจากศาสนาเดิมที่เป็นศาสนาหลักของโลก เป็นคำเรียกแทน “ลัทธิ” แนวคิดและทฤษฎีในการศึกษาขบวนการทางศาสนาใหม่นิยมกันอยู่ 3 วิธีการ (1) แนวทางการศึกษาเน้นการอธิบาย (2) แนวการศึกษาที่เน้นการตีความ (3) แนวการศึกษาที่เน้นทฤษฎีหลังสมัยใหม่ เพื่อวิเคราะห์ว่าเป็นศาสนาแนวอนุรักษนิยมหรือแนวปรับตัวให้ร่วมสมัยอย่างไร

สำหรับขบวนการทางศาสนาใหม่ที่กำลังดำเนินการเผยแผ่ในจังหวัดเชียงใหม่ทั้ง 5 กลุ่ม จากการวิเคราะห์หลักคำสอน การเผยแผ่ การเพิ่มสมาชิก และการเคลื่อนไหวทางสังคมของแต่ละกลุ่มแล้ว จะเห็นว่ามียุทธศาสตร์การผสมผสานระหว่างแนวอนุรักษนิยมและแนวการปรับตัวให้ร่วมสมัย กลุ่มที่เน้นการอนุรักษนิยมผสมผสานกับการปรับตัวให้ร่วมสมัยบ้าง คือ กลุ่มราชาโยคะ กลุ่มศาสนาบาไฮ และกลุ่มทีเอ็ม กลุ่มศาสนาที่เน้นการปรับตัวให้ร่วมสมัยผสมผสานกับการอนุรักษนิยมบ้าง คือกลุ่มโยเร และกลุ่มมอร์มอน กลุ่มที่เน้นการเผยแผ่และการเพิ่มสมาชิกและการบริหารองค์กรอย่างเป็นระบบจะมีสมาชิกเพิ่มต่อเนื่องได้แก่กลุ่มโยเร และกลุ่มมอร์มอน

การศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับขบวนการทางศาสนาใหม่ที่กำลังดำเนินการเผยแผ่ในประเทศไทยทั้งส่วนกลางและภูมิภาคมีหลายประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำไปสู่การวิจัยให้ชัดเจนยิ่งขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อวิชาการด้านศาสนา เช่น การวิจัยรูปแบบการเผยแผ่ของแต่ละขบวนการทางศาสนาใหม่ การวิจัยรูปแบบการจัดหาเพิ่มสมาชิกของแต่ละขบวนการทางศาสนาใหม่ การวิจัยการบริหารและจัดการองค์กรของแต่ละขบวนการทางศาสนาใหม่ การวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการเรื่องเงินบริจาคเข้าสู่องค์กรขบวนการทางศาสนาใหม่ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2542). **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดเชียงใหม่**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย. กรมศิลปากร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ดวงฤทัย ไก่แก้ว. (2549). กำเนิดท่านเมฆุชามะผู้ช่วยโลก. **สวรรณคัมภีร์** 20 (223), 33.
- บราห์มา คูมาริส. (2530). **ราชาโยคะ ความรู้เพื่ออำนาจแห่งความสงบสุข**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิบราห์มาคูมารี ราชาโยคะ.
- ฤาษีพุทธจรัส. (2548). **ประเพณีบรมครูศักดิ์สิทธิ์**. เชียงใหม่: มูลนิธิโพธิสังฆธรรม.
- สมาคมสภากลางศาสนาบาไฮ. (2526). **ศาสนาบาไฮ**. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสภากลางศาสนาบาไฮ.
- ศาสนจักรของพระเยซูคริสต์แห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้าย. (2550). **พระคัมภีร์มอรมอน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ศาสนจักรของพระเยซูคริสต์แห่งวิสุทธิชนยุคสุดท้าย.
- ศุภกาญจน์ พงศ์ยี่หล้า. (2549). ลัทธิเซโคคิวเซเคียว : การเข้ามาและการเผยแผ่ในประเทศไทย. **Kasetsart Journal of Social Sciences**. 37 (2), 212-226.
- อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (2551). **มานุษยวิทยาศาสนา : แนวคิดพื้นฐานและข้อถกเถียงทางทฤษฎี**. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Saliba, John A. (2003). **Understanding New Religious Movements**. New York : Altamira.
- Wilson Bryan . (1980). **The Social impact of New Religion Movements**. New York : The Ros of Sharon Press.